

KIRJA-ARVIOITA

TÄRKEÄ PUHEENVUORO TYÖTTÖMYYTEEN VAIKUTTAMISESTA

Jaakko Uotila - Paavo Uusitalo: Työttömyys, laki ja talous. Tammi. Helsinki 1984.

Uotilan ja Uusitalon, oikeustieteilijän ja oikeussosiologin yhteinen teos on arvioitu jo useassa lehdessä ja useasta eri näkökulmasta. Siksi tässä yhteydessä ei ole tarpeen asioita seuraaville lukijoille selostaa kirjan ideoita ja ehdotuksia, jotka ovat ansainneet julkisuutta ja tulevat sitä varmasti myös myöhemmin saamaan. Kiinnitän aivan lyhyesti huomiota vain muutamaankin seikkaan.

Uotilan ja Uusitalon teoksen ansiot ovat kiistattomat. He ovat tarttuneet tärkeään ja vaikeaan yhteiskunnalliseen ongelmaan. He eivät kuitenkaan ole tyytyneet vain selittämään työttömyyden ongelman luonnetta yhteiskunnallisena, taloudellisena ja oikeudellisena kysymyksenä, vaan ovat varsin rohkeasti myös etsineet ratkaisuja ongelman poistamiseksi. Sekä ongelman systemaattinen selittäminen että johdonmukainen ongelman ratkaisukeinojen etsiminen ja esittäminen ovat kumpikin varsin poikkeuksellisia ilmiöitä nykypäivän yhteiskuntatieteessä, jossa yhä tyypillisempää näyttää olevan se, että tutkimuksen keskeiseksi »tulokseksi» jää tutkijan intellektuaalisen näppäryyden, lukeneisuuden ja tiedeyhteisöllisen »paremmuuden» osoittaminen. Uotila ja Uusitalo eivät kuitenkaan ole sortuneet 1960-luvulla tavalliseen sosiaaliteknologiseen otteeseen, sillä he esittävät strategiat päättäjille, eivätkä tyydy ulkopuolelta arvioivaan, varmat »manipuloitavat syyt» osoittelevaan tarkasteluun. Omassa 1980-luvun puolivälin yhteiskuntatieteellisessä kontekstissaan kirja on virkistävä poikkeus.

Myös esitystavallisesti kirja on poikkeuksellinen. En ole aikoihin lukenut sellaista suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, joka niin systemaattisesti ja selkeästi etenisi kaikki oleelliset peruskäsitteet määritellen kuin tämä teos. Jokaisen luvun jokainen otsikkokäsité määritellään luotettavalla ja loogisella tavalla. Näin tapahtuu läpi koko teoksen ongelmaa analysoivista

luvuista »työttömyys ja tavaratuotannon yhteiskunta», »suomalaisten ajankäyttö ja taloudelliset muodot», »lainsäädäntö taloudellisen toiminnan infrastruktuurina» ja »suuret ja pienet yritykset» aina ongelman ratkaisukeinoja kehittäviin lukuihin »valtiovalta ja yrityskoko», »yrittäjät eturyhmänä», »tuottavuus yrityksissä ja julkisessa hallinnossa», »työllisyyttä edistävä vertausjärjestelmä», »kansalaispalkka» sekä »infrastruktuuri taloudellisen toiminnan ohjailukeinona» saakka.

Kirjoittajien tutkimustyön lähtökohtana oli »havainto, että monet työllisyyden parantamisen nimissä suoritettut julkisen vallan toimenpiteet eivät näyttäneet tuottavan odotettuja tuloksia. Ilmeisesti oli etsittävä muita kuin perinteisen talouspolitiikan käyttämiä finanssi- ja rahapoliittisia keinoja. Tässä yhteydessä päädyimme pohtimaan oikeudellisen infrastruktuurin ja erityisesti epäsuoran oikeudellisen säätelyn vaikutusta talouteen ja työllisyyteen» (s. 213). Lainaus tiivistää varsin paljon kirjan sisällöstä. Arvolähtökohtana on joukkotyöttömyyden poistaminen, sen syitä etsitään tuotannon yleisistä edellytyksistä ja niitä säätelevistä oikeusnormeista, keskeisenä ideana on säätelevien oikeusnormien ei-tarkoitettujen vaikutusten merkitys työllisyyden kannalta, ja ratkaisukeinot työttömyyden ongelmaan haetaan pääosin infrastruktuuria säätelevän normiston uudelleenarvioinnista ja uudistamisesta. Sellaisena kirjan rakenne ja ideoiden kehittelytapa on looginen ja perusteltu. Kun en katso hallitsevani riittävästi talous- ja veropolitiikkaa, en lainkaan puutu kirjan keskeisten sisällöllisten ehdotusten toimivuuteen.

Kritiikkinä kirjan eräistä ratkaisuista otan esiin muutaman näkökohdan. Keskeisenä teoreettisena käsitteenä on vallitseva taloudellinen rationaliteetti. Tämän käsitteen käyttö tapahtuu kirjassa nähdäkseni tarpeettoman yksioikoisesti. Mm. laaja saksalaisella kielialueella viimeisten viidentoista vuoden aikana käyty tieteellinen keskustelu (esim. Offe, Habermas) on oikeastaan kokonaan sivuutettu. Toisaalta ehkä talouspoliittinen päätöksenteko ja yleensä politiikka on rationaliteettinsa luonteen osalta jätetty analysoimatta. Moderni yhteiskunta on kompleksisuudessaan vaikeasti hallittavissa. Toisaalta se ei varmasti ole läheskään niin rationaalinen — käsitteen missään merkityksessä — kuin teos ehkä tahtomattaan antaa ymmärtää. Tuntuu siltä, että pyrkimys selkeyteen ja johdonmukaisuuteen on eräiltä osin saanut aikaan tarpeetonta yksioikoisuutta. Monien asioiden sulkeistaminen luonnollisesti edistää ongelman ratkaistavuutta, mutta toisaalta johtaa lukijan kysymään, tulivatko ongelman kannalta kaikki relevantit tekijät otetuiksi huomioon. Esim. ammattiyhdistysliikkeen rooli ja sen monimutkaiset siteet puolueisiin sekä muihin organisaatioihin työllisyyttä edistävien toimenpiteiden tehokkuuden kannalta olisivat nähdäkseni ansainneet enemmän huomiota. Jotkin teoksen luvut kuten »yrittäjät eturyhmänä» sekä »tuottavuus yrityksissä ja

julkisessa hallinnossa» ovat jääneet itse tutkimuksen sisältöä ajatellen melko luonnosmaiselle tasolle.

On luonnollista, että Uotilan ja Uusitalon kirja aiheensa vuoksi antaisi paljon enemmänkin aihetta kysymyksiin. Olennaista kuitenkin on, että kysyessä on tärkeä, hyvin kirjoitettu ja mielenkiintoinen tutkimus, jota ei kenenkään yhteiskunnallisista ongelmista ja niiden ratkaisuksista kiinnostuneen tulisi sivuuttaa.

Juha Vartola